

การใช้ประโยชน์จากป่าเป็น พืช สมุนไพร
ลักษณะของพืชองค์ประกอบ สมุนไพรทั้ง 7 ชนิด

ชื่อสามัญ ชีเหล็กป่า แสมสาร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cassia garrettiana* (Craib) Irwin & Barneby

ชื่อท้องถิ่น ชีเหล็กแพะ, ชีเหล็กป่า, ชีเหล็ก, ชีเหล็กโคก

ชื่อวงศ์ LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ไม้ยืนต้น สูงถึง 10 เมตร ใบย่อย 6-9 คู่ ขนาด 5-9 ซม. รูปไข่ ปลายใบยาว ไม่มีต่อม ใบแก่เกือบเกลี้ยง หูใบหลุดร่วงไว ดอกสีเหลืองสด ช่อดอกแคบออกที่ปลายกิ่งยาว 9-20 ซม. กลีบดอก 1.5-1.8 ซม. เกสรตัวผู้ 2 อันยาวกว่าที่เหลือ ผล 15-22 × 2-4 ซม. ฝักแบนและมักบิดเป็นเกลียว ก้านผล 3 ซม.

ลักษณะทางนิเวศวิทยา เป็นไม้ท้องถิ่นทางภาคเหนือขึ้นกระจัดกระจายในป่าผลัดใบ

สรรพคุณทางยา แก่นใช้ปรุงเป็นยาสตรีที่มีโลหิตระดูเสียและเป็นยาขับล้างโลหิตต่อมายังใช้ เป็นยาบำรุงโลหิตรักษาอาการปวดปัสสาวะ ยากษัย ขับปัสสาวะและไปพิการด้วยใบอ่อน

ชื่อสามัญ ปีบ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Millingtonia hortensis* L.f.

ชื่อท้องถิ่น กาชะลอง, กาดสะลอง, เต็กตองโพ, ปีบ

ชื่อวงศ์ BIGNONIACEAE

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ไม้ผลัดใบ สูง 15 เมตร เปลือกต้นสีเทา มีรอยลึกๆ ไม่สม่ำเสมอ เปลือกหนา มีเนื้อเบา เปลือกชั้นในสีครีมออกน้ำตาลอ่อน ใบ 20-60(100) ซม. มักเป็นใบประกอบแบบขนนก 2 ชั้น บางครั้ง 1 ชั้น หรือ 3 ชั้น ใบย่อย 3-5 คู่ เรียงแบบตรงกันข้ามกับอีก 1 ใบที่ปลาย ใบ 2-3 คู่ล่างมักจะแบ่งย่อยต่อไปอีก 1 หรือ 2 คู่ ใบย่อย 2-4(7) ซม. รูปไข่แคบหรือสามเหลี่ยมปลายสอบ ขอบใบมักมีซี่เกี้ยว ปลาย ด้านล่างสีเขียวอ่อน มีต่อมสีเขียวเข้มกระจายใกล้ฐานใบ และมีแผงขนระหว่างซอกของเส้นใบ ก้านใบ 0.2-1 ซม. ก้านใบร่วงพองออกเล็กน้อยที่ฐานใบและที่ข้อด้านบนเป็นร่อง ดอก 9-11 ซม. สีขาวมีไขเคลือบเล็กน้อย ช่อดอกแตกกิ่งก้านแผ่ออกที่ปลายกิ่ง หลอดของกลีบเลี้ยง 2-4 มม. มี 5 พู ป้านและสัน หลอดกลีบดอกเป็นหลอดแคบ ปลายแยก 5 กลีบ แหลมและสั้น กลีบบน 2 กลีบ หลอดติดกันตรงกลาง

ชื่อสามัญ ฝาง (Sappan tree, Indian red)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Caesalpinia sappan* L.

ชื่อท้องถิ่น ก้าย (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี), ฝาง (ทั่วไป), ฝางส้ม (กาญจนบุรี), นามโด้ง (แพร่), ฝางเสน (กรุงเทพฯ)

ชื่อวงศ์ LEGUMINOSAE - CAESALPINIOIDEAE

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ไม้ต้นขนาดเล็กหรือไม้พุ่มรอเลื้อย สูง 8-10 ม. มีหนามแข็งๆ ทุกกิ่งลำต้น เลื้อยพาดเกาะไม้อื่นไปได้ถึง 10 ม. เปลือกนอก สีเทาออกเหลือง ใบ ประกอบแบบขนนก 2 ชั้น เรียงสลับกัน ช่อใบยาว 15-45 ซม. มีช่อใบย่อย 8-16 คู่ แต่ละช่อย่อยมีใบย่อย 7-18 คู่ ใบย่อยขนาดเล็ก 6-10x10-20 มม. ปลายมน โคนเบี้ยว ผิวใบเกลี้ยง ดอก ช่อกระจุก ออกใกล้กันบริเวณปลายกิ่ง ก้านดอกยาว 15-20 มม. แต่ละช่อมีหลายสีดอก กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ สี เหลืองอร่าม กลิ่น มีกลิ่นหอมแรง

ออกดอก ระหว่างเดือนมิถุนายน - กันยายน ผล เป็นฝักเมื่อแห้งจะแข็งและแตก้าออก ฝักแก่สีน้ำตาลแก่เป็นจุดๆ ขนาดฝัก 1.5-2.5x6-12 ซม. รูปรี ปลายฝักมีจะงอยแหลม ภายในมี 2-4 เมล็ดผลแก่ ระหว่างเดือนสิงหาคม - กุมภาพันธ์

ลักษณะทางนิเวศวิทยา พบทั่วไปในป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าเขาหินปูนแห้งแล้ง และตามชายป่า ดิบทั่วประเทศไทย ในต่างประเทศ พบที่อเมริกาใต้ ปากันอย่างกว้างขวางตลอดเขต

ร้อน อินเดีย ศรีลังกา พม่า กัมพูชา ลาว เวียดนาม จีนตอนใต้

สรรพคุณทางยา เนื้อไม้และแก่นฝาง รสขื่นขมหวาน้ำตาล ใช้แก้ปวดท้องร่วง แก้อาการพิษ การแก้ร้อน ยารักษาโรคหิดสตรี ขับประจำเดือน แก้ปวดพิษ การขับหนอง แก้โลหิตออกทางทวารหนักและเบา รักษา น้ำกัดเท้า แก้คุดทะราด แก้เสมหะ แก้เลือดกำเดา

วิธีใช้เป็นยาขับประจำเดือน ใช้แก่น 5-15 กรัม ต้มกับน้ำ 2 ถ้วยแก้ว เติมน้ำมันมะขามเปียกที่ติดรอกอยู่ (แกะเมล็ดออกแล้ว) ประมาณ 4-5 ฝัก เคี้ยวให้เหลือ 1 แก้ว รับประทานเช้า - เย็น

วิธีใช้เป็นยารักษา น้ำกัดเท้า ใช้แก่น 2 ชิ้น ฝนกับน้ำปูนใสให้ข้นๆ ทาบริเวณน้ำกัดเท้า (ในแก่นฝางมีตัวยา ผาตสมาน)

วิธีใช้แก้ท้องร่วง ท้องเดิน ใช้แก่น 3-9 กรัม ต้มกับน้ำ 2 ถ้วยแก้ว เคี้ยวให้เหลือ 1 ถ้วยแก้ว รับประทานครั้ง ละครั้งถ้วยแก้ว หรือใช้ฝาง 1 ส่วนน้ำ 20 ส่วน ต้มเคี้ยว 15 นาที รับประทานครั้งละ 2-4 ช้อนโต๊ะ หรือ 4-8 ช้อนแกง

การใช้ประโยชน์ทางด้านอื่นๆ ทำสีย้อม ฝางมี 2 ชนิด ชนิดหนึ่งแก่นสีแดงเข้ม เรียกว่า ฝางเสน อีกชนิดหนึ่งแก่นสีเหลือง เรียกว่า ฝางส้ม นำมาต้มสกัดสาร Haematexylin ใช้ย้อมสี Nuclei ของเซลล์ หรือต้มให้สีแดงที่ เรียกว่า sappanin ซึ่งเป็นสารให้สีประเภท Brazilin ใช้ทำน้ำยาล้างพิษผสมน้ำดื่ม สีส้มอาหารและชาวบ้านนิยมนำมาย้อมสีผ้าไหม ผ้าฝ้ายและผ้าขนสัตว์

ชื่อสามัญ กางขี้มอด (Pink Cedar , Shing Tree)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Derris kerrii* Craib

ชื่อท้องถิ่น กางขี้มอด (กลาง); ก้วยกี (กะเหรี่ยง,แม่ฮ่องสอน) ; ไก่อ่ (กำแพงเพชร); ขางช้าง,ขางแดง (ลำปาง); แดงน้ำ,พระเจ้าห้าพระองค์ (ลำปาง,แพร่) ; สะเดาช้าง (ปราจีนบุรี) ยมหิน (เชียงใหม่)

ชื่อวงศ์ LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ไม้ต้น สูงได้ถึง 30 ม. โคนต้นมักมีพอน เปลือกเรียบ สีขาวอมเทา เปลือกชั้นในสีน้ำตาล กิ่งและยอดอ่อนมีขนนุ่มสีน้ำตาลอมเหลือง ใบ ใบประกอบแบบขนนกสองชั้นเรียงสลับ กว้าง 10-25 ซม. มีขนนุ่มสีน้ำตาลอมเหลือง แยกแขนงตรงข้ามกัน 3-5 คู่ ใบรูปไข่ถึงแกมไข่รูปขอบขนาน ปลายเรียวแหลม ใบแก่ด้านบนเกลี้ยงด้านล่างมีขนนุ่มสั้น ๆ ดอก ช่อดอกออกที่ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงรูปถ้วย ปลายจัก 5 แฉก มีขนนุ่ม กลีบดอก 5 กลีบ สีเขียว ผล ผักค่อนข้างแบน กว้าง 1-2 ซม. ยาว 5-18 ซม. คอดเล็กน้อยเป็นตอน

ลักษณะทางนิเวศวิทยา พบกระจายทั่วภูมิภาคในประเทศไทย

ชื่อสามัญ มะดุกเครือ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ไม้ต้น ลำต้นตรงสูงราว 15-25 เมตร เปลือกต้นสีน้ำตาลเทา ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับตามกิ่ง รูปทรงรี กว้าง 6-9 เซนติเมตร ยาว 8-22 เซนติเมตร ใบ โคนใบสอบ และปลายใบแหลมมน ขอบใบหยัก ใบอ่อนเป็นสีเขียวสด ใบแก่เปลี่ยนเป็นสีเขียวอมเทา ดอก ออกเป็นช่อกระจุกตามซอกใบ ช่อละ 2-4 ดอก แต่ละดอกมีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนกลีบติดกัน มีสีขาวนวล รูปทรงไข่ ปลายกลมมน ตรงกลางมีเกสรตัวผู้ 5 อัน ผล ทรงกลมรี มีเส้นผ่าศูนย์กลางราว 2-3 เซนติเมตร ยาว 4-6 เซนติเมตร ผลอ่อนสีเขียวพอสุกสีเขียวออกเหลืองและดำ

สรรพคุณทางยา รากนำมาต้มแก้ไฟในตับ ปวด กระดูก บำรุงกระดูก แก้ประดง แก้น้ำเหลืองเสีย หากต้มผสมกับชันทองพยาบาท รักษาโรคมะเร็งได้ ส่วนดอกแก้เส้นเอ็นพิการ โรคผิวหนัง ปวดแสบ

การขยายพันธุ์ เพาะเมล็ด ตอนกิ่ง ปักชำกิ่ง ชอบดินร่วนระบายน้ำได้ดี มีแสงแดดเต็มวัน

ชื่อสามัญ ขะจาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Holoptelea integrifolia* (Roxb.) Planch.

ชื่อท้องถิ่น กระเจา กระเซา (ภาคกลาง), กระเจาะ ขะเจา (ภาคใต้), กระเช้า (กาญจนบุรี), กระเซาะ (ราชบุรี), กาชาว (เพชรบุรี), ขะจาวแดง ฮังคาว (ภาคเหนือ), ตะสี้แค (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน), พูคาอ (นครพนม), มหาเหนียว (นครราชสีมา), ฮ้างคาว (อุดรธานี, เชียงราย, ชัยภูมิ), ขะจาว (ทั่วไป)

ชื่อวงศ์ URTICACEAE

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ เป็นไม้ยืนต้นสูง 25 เมตร ผลัดใบ ลำต้นเปลาตรงเปลือกสีน้ำตาลปนเทา มีต่อมระบายอากาศเป็นจุดกลมเล็ก ๆ สีขาวมองเห็นได้ง่าย เรือนยอดเป็นพุ่มรูปไข่กว้างค่อนข้างทึบ ใบ เป็นใบเดี่ยวเรียงสลับ แผ่นใบรูปรีป้อม โคนใบมนหรือป้าน ปลายใบเรียวแหลม ก้านใบมีขน ดอก ออกดอกเป็นกระจุกตามง่ามใบ ดอกขนาดเล็ก แยกเพศเป็นดอกเพศผู้และดอกเพศเมีย ออกดอกช่วงเดือนธันวาคม-มกราคม ผล เป็นรูปโล่แบน มีปีกบางล้อมรอบ มีก้านเกสรเพศเมีย 2 อัน ติดอยู่ส่วนบนสุด บริเวณปีกมีลายเส้นออกเป็นรัศมีโดยรอบ

ลักษณะทางนิเวศวิทยา ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกของประเทศ
สรรพคุณทางยา ใบและดอกมีกลิ่นเียน ใช้ปรุงเป็นยาแก้ปวดข้อ ยาแก้โรคเรื้อน ยากำจัด
การขยันทันธุ์ ขยันทันธุ์โดยใช้เมล็ด

ชื่อสามัญ ลัก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tectona grandis* Linn.

ชื่อวงศ์ VERBENACEAE

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ มีความสูงประมาณ 15-30 เมตร ผิวเปลือก ลำต้นมีสีน้ำตาล เปลือกเรียบลำต้นเปลาตรงแตกกิ่งก้านตรงส่วนเรือนยอด ใบ เป็นใบเดี่ยว เนื้อใบนหนา สากคาย ใต้ใบจะมีขน ใบมีลักษณะกลมใหญ่ขนาดใบกว้างประมาณ 15-20 เซนติเมตร ยาวประมาณ 20-25 เซนติเมตร ดอก ออกดอกเป็นช่อ ตามบริเวณปลายกิ่ง ดอกมีกาบหุ้มดอกเป็นรูปรียาวประมาณ 1 เซนติเมตรดอกมีกลีบดอก 5 แฉก ดอกมีขนาดเล็กสีขาว ผล เป็นรูปทรงกลมมีเส้นผ่าศูนย์กลางโต ประมาณ 0.5 เซนติเมตร

ลักษณะทางนิเวศวิทยา พบในป่าเบญจพรรณ

การขยายพันธุ์ มี2วิธีด้วยกัน

1.การเพาะแบบแช่น้ำ มีขั้นตอนดังนี้

นำเมล็ดสักทองที่แห้งดีแล้วไปแช่ในลำธารหรือตุ่ม 3-5 คืน

นำมาผึ่งลมให้หมาด คลุกด้วยน้ำยากันรา ในอัตรา 1 ช้อนชา ต่อ 5 กิโล ยี่ห้อ ditanem 45 ดีสุด สำหรับไม้ ป่า แล้วนำไปเพาะในกะบะทราย ทราบต้องคว่ำให้แห้งเพื่อฆ่าเชื้อเสียก่อน โรยเมล็ดอย่าให้ทับกับ ทราย ทับบาง ๆ รดน้ำให้ชุ่มทุกวัน พอกล้ามีขนาดเท่า เส้นผ่าศูนย์กลาง 1-5 ซม. ถอนขึ้นมา ตัดรากแขนง ตัด ยอด เราก็จะได้เหง้า สามารถขนส่งได้ทั่วไป ขายส่งในราคาเหว้าละ 0.5-1 บาท สามารถปลูกทั้งเหง้าหรือจะ เพาะในถุงก่อนค่อยปลูกก็จะทำให้การรอดตายมีสูง

2. แบบแช่สลับ นำเมล็ดสักทองมาแช่น้ำ สลับผึ่งลม รวม 14 วัน ค่อยนำไปเพาะ การเพาะก็เหมือนกับวิธี แรกของให้ทุกท่านสนุกกับการเพาะเมล็ดไม้ครับ พรุ้งนี้จะนำเสนอการเพาะเมล็ดสักทองต้นไม้ที่มีคำว่า พฤษ

ขี้เหล็กป่า

กาสะลอง

ลัก

มะดุก

ฝาง

กางจี่มอด

ชะจาว